

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ОСНОВИ АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ ТА НАПРЯМИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА

М.Я. Мойса

Одеський державний аграрний університет

Ключові слова: *інвестиції, інноваційні технології, крупнотоварне виробництво, ціновий механізм, державні дотації.*

Анотація: *У статті розглянуто основи забезпечення збалансування рослинницьких і тваринницьких галузей, система організаційно-економічних заходів з підвищення ефективності та конкурентоспроможності товарних видів продукції, що сприятимуть розвитку високорентабельного виробництва.*

Вступ. В Україні опрацьована і урядом затверджена Державна цільова програма розвитку українського села на період до 2015 року. В програмі передбачено забезпечити стабільний розвиток сільського господарства, гарантувати продовольчу безпеку країни, посилити конкурентоспроможність продукції на внутрішньому і зовнішньому ринках, створити організаційно-правові та економічні умови для комплексного розвитку сільських територій, забезпечити підвищення рівня доходів та поліпшення соціального захисту сільського населення.

Аграрна сфера АПК є важливою стратегічною галуззю національної економіки, що забезпечує продовольчу безпеку та продовольчу незалежність України, а тому запровадження у виробництво системи організаційно-економічних заходів сприятиме нарощуванню обсягів виробництва продукції і підвищення її ефективності.

Аналіз останніх досліджень. Організаційно-економічні заходи (трансформаційні зміни у організаційно-правових формах господарювання, цінова, фінансово-кредитна політика, розвиток інфраструктури ринку та інше) не сприяли в останні роки забезпеченню збалансуванню міжгалузевих пропорцій в аграрних підприємствах, підвищенню ефективності виробництва. В результаті рівень продуктивності праці не забезпечує необхідне зростання рівня оплати праці. Собівартість продукції має тенденцію до зростання і при неадекватному зростанню рівня ціни окремі галузі (зернове господарство, виробництво цукросировини, молока, приріст живої маси молодняка ВРХ, свиней) є збитковими або мають рентабельність на рівні 10-15 %. Виробництво продукції скотарства та свинарства зменшилося в 2-3 рази, виросла сезонність виробництва, рівень оплати праці значно нижчий ніж в других галузях.

Досвід показує, що тільки системний підхід до реалізації у виробництво дієвих технологічних, організаційних та економічних чинників сприяє одержанню високих кінцевих результатів господарювання.

Наша країна порівняно з розвинутими країнами має низькі рівні по важливим показникам ефективності виробництва: продуктивності праці, енерго- та матеріаломісткості, техніко-технологічній забезпеченості, урожайності сільськогосподарських культур, продуктивності худоби.

Інновації та організаційно-економічний механізм як основні заходи по забезпеченню стабільності і рентабельного ведення виробництва в аграрних підприємствах розглядають такі вчені, як А.Г. Бабенко, В.Я. Амбросов, П.М. Макаренко, В.Я. Месель-Веселяк, П.Т. Саблук, Б.К. Супіханов, С.М. Кваша, Ю.Я. Лужан, М.В. Зубець, В.І. Топіха.

Зубець М.В., Саблук П.Т., Тивончук С.О. вважають, що стратегічним напрямом економічного розвитку України стає перехід від доктрини "розвитку навздогін" до доктрини "розвитку на випередження", в основу якої покладена інноваційно-технологічна модель. Тільки 10 % агроформувань України застосовують новітні агротехнології.

Результати досліджень. Виробництво валової продукції сільського господарства України склало в 2010 році 100,8 млрд. гривень проти 77,9 млрд. в 2000 р. Виробництво валової продукції сільського господарства Одеської області в 2010 році становить 4 млрд. гривень (табл. 1).

Таблиця 1. *Наявність поголів'я продуктивних тварин на всіх категоріях підприємств в т.ч. в селянських господарствах*

Поголів'я	Всі категорії господарства	в т.ч. селянські господарства, %
Велика рогата худоба, тис. гол	230,0	85,0
в т.ч. корів	104,0	85,0
свиней	400,0	70,0

Тваринницькі галузі області малоєфективні. Якщо виробництво молока є рентабельним (+ 8 % за 2010 рік), то приріст живої маси молодняка ВРХ є збитковим і складає – 43 %, приріст живої маси свиней відповідно – 19 %. В 2009 році в середньому по економіці держави середньомісячна номінальна заробітна плата склала 1906 грн., а в сільському господарстві – 1200 грн. Питома вага витрат на оплату праці у загальних витратах в сільськогосподарських підприємствах в 1990 р. склала у рослинництві 35,2 %, а у тваринництві 32,3 %, тоді як в 2009р. відповідно 9,3 і 10,7 %. Виробництво валової продукції сільського господарства (всі категорії господарств) склала в 2009 році в області 4237,7 млн. грн., в розрахунку на 100га сільгоспугідь 185 тис. грн., тоді як по Україні 273,9 тис. грн. (табл.2). Рівень рентабельності виробництва у сільськогосподарських підприємствах Одеської області склав 10 % при продуктивності праці 44,1 тис. грн. на працюючого та середньомісячної заробітної плати 927 грн.

Таблиця 2. Рівні ефективності діяльності підприємств аграрного сектору в окремих регіонах України (2009 р.)^{х)}

Показники	В цілому по аграрному сектору	Черкаська обл.	Дніпропетровська обл.	Одеська обл.	Місце Одеської області серед регіонів
Вироблено ВП на 100 га с.-г. угідь, тис. грн.	273,9	508,5	284,7	185,0	23
в т.ч. аграрними підприємствами	210,9	476,1	246,0	141,0	23
Отримано прибутку с.-г. підприємствами на 100 га сільгоспугідь, тис. грн.	39,1	79,0	50,5	18,5	16
Рентабельність с.-г. підприємств, %	13,8	18,3	19,1	10,0	15
Продуктивність праці (вироблено ВП на 1 працюючого), грн.	62452	118404	86186	44139,0	22
Середньомісячна зарплата у сільськогосподарських підприємствах, грн.	1206	1336	1347	927,0	23

х) Дані ННЦ "Інститут аграрної економіки"

Ефективність використання сільськогосподарських угідь в значній мірі залежить від розміру вкладень на 1 гектар. Так, в Європі на гектар приходить 1000-1500 доларів, тоді як в Україні – 200-250 дол.

Цілий ряд галузей аграрного сектору економіки потребують інвестицій в значних розмірах. До них слід віднести молочне скотарство, свинарство, овочівництво, виноградарство.

Президент асоціації "Український клуб аграрного бізнесу" Алекс Ліссітса підкреслює, що український аграрний сектор привертає увагу закордонних інвесторів і в 2011 році в економіку України можливо залучити до 1 млрд. дол. США.

Дослідження результатів виробничо-фінансової діяльності крупнотоварних підприємств ТОВ агрофірма "Петродолінське" Овідіопольського району, ТОВ "Маяки" Березівського та ТОВ "Іва" Роздільнянського районів показало, що концентрація, спеціалізація виробництва, оновлення основного капіталу, високий рівень професійної кваліфікації персоналу, раціональне використання сільгоспугідь на основі науково обґрунтованої системи землеробства, впровадження ресурсозберігаючих та інноваційних технологій сприяли поліпшенню фінансового стану, підвищенню продуктивності праці та її оплати.

Разом з тим рівень рентабельності товарних галузей залишаються низькими, а по виробництву м'яса підприємства мають збитки.

Складна економічна і соціальна ситуація в аграрному секторі на думку Зінаїди Гришко директора ТОВ "Маяк" визвана наступними обставинами: перш за все, відсутність паритетних економічних відносин між агровиробниками та промисловістю, яка випускає матеріальні ресурси для села; по-друге, малоєфективна державна підтримка сільськогосподарського виробництва; третє, низька продуктивність праці в результаті значної зношеності техніки і низької кваліфікації механізаторів, комбайнерів і т.п.; четверте, не пропорційний розвиток рослинницьких та тваринницьких галузей, окремі з яких уже не функціонують.

Дмитро Матуляк - директор ТОВ "Петродолінське" - звертає увагу на наступні причини: недостатньо розвинена інфраструктура аграрного ринку; порушення вимог науково-обґрунтованої системи землеробства (особливо сівозмін, відсутність органічних добрив, не виконання важливих технологічних операцій); примітивний внутрішньогосподарський виробничо-економічний механізм (недотримання договірних земельних і майнових відносин, відсутність трудових угод, поверхневе планування, слабкі місця в організації та оплата праці, не працює внутрішньогосподарський ринок).

Розглядаючи систему організаційно-економічних та техніко-технологічних заходів по забезпеченню стабільного виробництва сільськогосподарської продукції, керівник господарства Іван Злий (директор ТОВ "Іва") звернув увагу на ряд складових по даному питанню, які викладені в Державній цільовій програмі розвитку українського села до 2015 року, а саме:

удосконалення державної підтримки конкурентоспроможності стратегічної сільськогосподарської продукції;

запровадження науково обґрунтованих систем ведення сільськогосподарського виробництва;

впровадження прогресивних енергозберігаючих технологій;

підвищення продуктивності худоби та птиці на основі зміцнення кормової бази, поліпшення якісного складу пологів'я й активізації селекційно-племінної роботи;

створення механізму підтримки сільськогосподарських товаровиробників щодо закупівлі машин та обладнання, добрив, засоби захисту рослин і тварин.

Важлива роль в забезпеченні стабільності та підвищенні ефективності виробництва внутрішньогосподарським економічним відносинам, в основу яких повинно бути покладено комерційних розрахунків.

Головним критерієм оцінки підрозділів прийнято рахувати чистий дохід, умовний прибуток та їх економічна самостійність. В досліджуваних підприємствах нараховується від 8 до 12 виробничих і обслуговуючих підрозділів. Кожний із підрозділів має в своєму розпорядженні земельні та матеріальні ресурси, або тільки матеріальні і трудові.

Керівники підприємств уточнюють: оскільки підрозділи повинні самостійно вести фінансово-господарську діяльність, то вони повинні мати сировинні та фінансові ресурси. Керівництво кожним підрозділом здійснює спеціаліст відповідно його спеціалізації, оскільки даний керівник виконує функції не тільки менеджера, але й технолога, нести відповідальність за виробничі, економічні та фінансові результати під-

розділу. В підрозділах повинна бути встановлена пряма залежність між винагородженням за працю і її кінцевими результатами.

З метою ефективного використання виробничих і фінансових ресурсів доцільно на кожній підрозділ відкрити в бухгалтерії підприємства внутрішньогосподарський розрахунковий рахунок. Підрозділи не наділяються правами юридичної особи, не вступають в господарські відносини з іншими підприємствами та організаціями. Економічні відносини між підрозділами визначаються на основі програм і бізнес-планів.

Висновки. На підставі вищенаведеного можна зробити висновок, що ресурсовіддача залежить від системи організаційних (спеціалізація і концентрація, організація і оплата праці та ін.), економічних (ціновий механізм, фінансування, кредитування, система оподаткування) та управлінських (структура, методи та стиль управління) заходів, що забезпечують зростання економіки сільськогосподарських галузей.

Література

1. Лузан Ю.Я. Напрямки розвитку сільськогосподарського виробництва і соціальної сфери села / Ю.Я. Лузан // Економіка АПК. - 2009. - №7. - С.3-12.
2. Мельник Ю.Ф. Агропромислове виробництво України: уроки 2008р. і шляхи забезпечення інноваційного розвитку / Ю.Ф. Мельник, П.Т. Саблук // Економіка АПК. – 2009. - №1. - С.3-15.
3. Супіханов Б.К. Про підвищення конкурентоздатності аграрного виробництва в сучасних умовах / Б.К. Супіханов // Економіка АПК. – 2008. - №5. – С.3-8.
4. Фирсов Е.А. Об экономических основах аграрной политики / Е.А. Фирсов // Економіка АПК. – 2008. - № 3. -С. 24-38.
5. Присяжнюк М. Аграрна стратегія України / М. Присяжнюк // Урядовий кур'єр за 10 березня 2011р.

Мойса М.А. Организационно-экономические основы аграрной политики и направления развития сельскохозяйственного производства

Аннотация. В статье рассмотрены основы обеспечения сбалансирования растениеводческих и животноводческих отраслей, система организационно-экономических мероприятий по повышению эффективности и конкурентоспособности товарных видов продукции, которые содействуют развитию высококорентабельного производства.

Ключевые слова: инвестиции, инновационные технологии, крупнотоварное производство, ценовой механизм, государственные дотации.

Moysa N.A. The organizational and economical bases of agrarian politics and some ways of development agrarian business

Summary. The bases of balanced plant growing and stock farming, the system organizational and economical measures for increasing efficiency agrarian business are considered in the article.

Keywords: inversions, innovations technologies, large-scale agrarian business, price mechanism, state support.